

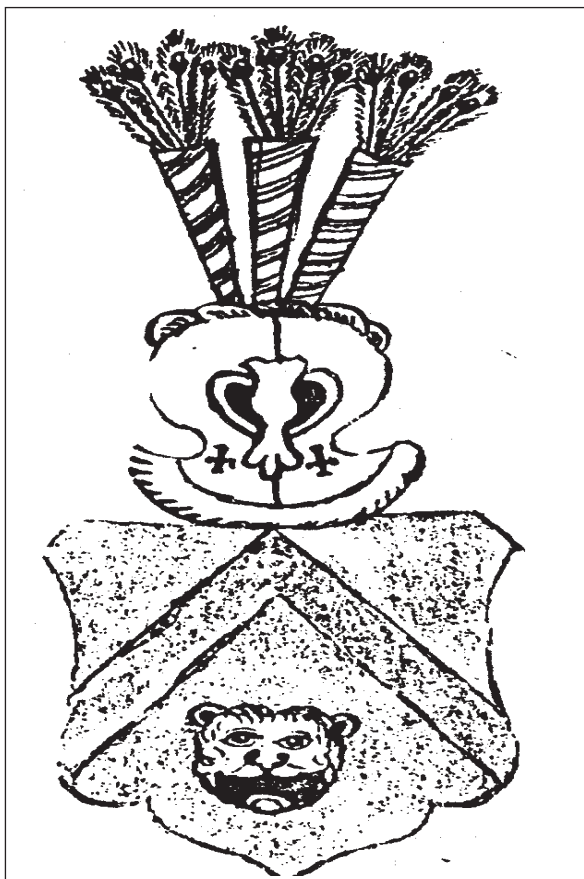
Kap. 4: Smør/Benkestok/Kruckow

(Etter Sollied, Stene, Brandt, Bakkevig, Kleppe, Leistad, Velde, Løberg, Angell, Vigerust og Stølen m.fl.)

Smør-ætta tilhørte høgadelen i Norge, og hadde etterkommere bl.a. i Orm-ætta, Galte, og Benkestok. Medlemmene av ætta eide mye jordegods, særlig på Vestlandet. Det var riddere, riksråder og flere fremstående menn i disse slektene.

Jon Smør og hans to (eller tre) barn

Historikeren P. A. Munch ¹⁾ sier at lendermannen Jon Ragnvaldson var Smør-slektas første kjente mann. Andre har seinere stilt spørsmålstegn ved denne påstanden, se nedenfor. ²⁾ Jon (men ikke Ragnvaldson?) var ridder og riksråd og en av stormennene i landet. ³⁾ Munch hevdet at han var lendermann.

Jon Svaleson Smørs segl

Kort om innholdet i kapittel 4

Smør-ætta var ei av de sentrale ættene i norsk politikk og samfunnsliv i middelalderen. Opprinnelsen er imidlertid dunkel. I dette kapittel sammenfattes innledningsvis det lille vi vet. Kapitlet gir også informasjon som bidrar til å korrigere enkelte misforståelser som har preget tidligere forestillinger om ætta.

Ettersom Smør-ætta har mange etterkommere i andre kjente vestlands-ætter, er det naturlig å bruke en del plass på etterkommere/sidetreiner i slekter som Orm, Dall, Trane, Orning, Galtung og ikke minst Benkestok. Henning Sollieds klassiske artikkel fra 1931 står sentralt i oppsummeringen i dette kapitlet. Det samme gjør det Benkestok-seminaret som ble holdt på Meløya i Nordland i august 1999.

Kapitlet slutter med en sammenfatning av en del av de uløste Benkestok-problemer som fortsatt vil kreve stor forskningsinnsats.

Han var gjaldkjer i Bergen som den gang var Norges største by. ⁴⁾ I 1295 møtte Jon på Hindsgavl kongsgård i Danmark og medundertegnet våpentilstanden mellom Norge og Danmark. Året etter stadfestet han sammen med kong Erik et forlik mellom erkebiskopen i Nidaros og hans domkapitel. I 1297 var han med ved flere store saker i Trøndelag, og i 1305 vitnet han om dronning Eufemias medgift. Han eide jord bl.a. i ytre Sunnfjord. Dette godset ble i 1300 pantsatt i 5 år til Munkeliv kloster, men godset ble aldri innløst.

Jon var trolig født ca. 1240. Han døde i 1328 (i følge Bakkevig) og hadde to sønner, Ragnvald og Hallvard, trolig også en tredje, Torgaut. Hallvard har vært en omdiskutert person, bl.a. har Geirr I. Leistad engasjert seg sterkt ⁵⁾ for å oppklare gamle misforståelser og sammenblandinger med to andre Hallvarder, nemlig Hallvard Jonson på Haga og Hallvard Jensson Næpa. Leistad påviste at dette er forskjellige personer, og at ingen av dem er identisk med Hallvard Smør. Leistad konkluderte med «at verken Jon Hallvarðsons far eller farfar kan identifiseres i kjente kilder, og at opphavet til ætta Smør foreløpig er ukjent».

Hallvard var i 1368 fehirde (kongelig skattmester) i Oslo og ridder. Han hadde

1. I «Det norske Folks Historie» (Unionsperioden b. II). Munch hevder også at Jon kanskje var sønn av Ragnvald Urka som fulgte kong Håkon Håkonson på reisen til Skottland i 1263.
2. Bl.a. Storm i Historisk Tidsskrift 2.R IV, s. 182 fra 1882. Han mente at Jon Ragnvaldson ikke kunne tilhøre Smør-ætta «da hans Vaaben er aldeles forskjelligt fra denne Slægts Vaaben». Steinnes (1972) var ikke uten videre enig i dette: «Dette provar ikkje noko. Det var ikkje uvanleg at medlemmer av same ætt hadde ulike våpen i segli sine».
3. Erik Bakkevig: «Sunnhordlandslekter», bd. II 1941.
4. Gjaldkjer var kongens høyeste embedsmann i byen. Han holdt orden der, arrangerte rettergangen og krevde inn kongens inntekter. (Bakkevig).
5. Geirr I. Leistad: «De tre Hallvard'ene», i NST XXXIV, 1993.

Jon Smør - noen etterkommere

